

Oikeusministeriö

Sisäministeriö lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä laiksi valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta. Pyydettyä lausuntonaan sisäministeriö toteaa seuraavaa.

Tausta

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta. Samalla kumottaisiin voimassa oleva samanniminen laki.

Ehdotettu laki sisältäisi voimassa olevaa valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annettua lakia kattavammat säännökset ylimpien laillisuusvalvojen tehtävien jaon perusteista. Lakiehdotuksessa on otettu huomioon ylimpien laillisuusvalvojen perustuslaissa ja muussa lainsäädännössä säädetyt erityistehtävät sekä kansainvälisistä sopimuksista johtuvat ja tosiasialliset erikoistumisalat. Ehdotuksessa on otettu huomioon myös yhteiskuntakehityksestä ja kansainvälisistä ilmiöistä johtuvat ylimmän laillisuusvalvonnan uudenlaiset erikoistumistarpeet. Tarkoituksena on nykyistä huomattavasti laajempaan asiamäärään perustuva tehtävien jako.

Ehdotettu laki antaisi nykyistä paremmat edellytykset oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen välisen työnjaon tarkoituksenmukaiseen kehittämiseen siten, että se vastaisi myös laillisuusvalvonnan tulevia tarpeita. Esityksen tavoitteena on myös ylimpien laillisuusvalvojen voimavarojen käytön tehostaminen päällekkäistä työtä vähentämällä ja henkilöstön erikoistumismahdollisuuksia lisäämällä.

Esityksellä ei olisi vaikutusta ylimpien laillisuusvalvojen toimivaltaan, vaan tehtävien jakaminen olisi vastaisuudessaakin ainoastaan ensisijainen toimintatapa.

Rajavartiolaitoksen toimiala

Oikeusministeriön laatimassa luonnoksessa esitetään säädettäväksi uusi laki valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta. Samalla kumottaisiin voimassa oleva samanniminen laki. Esityksessä ehdotetun 3 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella muun muassa puolustusvoimia, Rajavartiolaitosta ja sotilasoikeudenkäyntiä koskevat asiat keskitettäisiin eduskunnan oikeusasiamiehelle. Esityksen säännöskohtaisten perustelujen mukaan kyseinen säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 1 §:n 1 kohtaa.

Ehdotetun 3 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella eduskunnan oikeusasiamiehelle keskitettäisiin myös poliisitutkintaa ja poliisi- tai tulliviranomaiselle säädettyä toimivaltuutta sekä rikosprosessuaalisia pakkokeinoja ja esitutkintaa koskevat asiat, ei kuitenkaan esitutkinnan toimittamista jättämisestä, keskeyttämisestä ja rajoittamisesta. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan lain 1 §:n 2 kohtaa siltä osin kuin kysymys on pakkokeinolain mukaisesta vapaudenriistosta, mutta koskisi myös keskeisiä esitutkinnassa esille tulevia laillisuuskysymyksiä, rikosprosessuaalisten pakkokeinojen käyttöä kokonaisuudessaan, poliisitutkintaa sekä poliisi- ja tulliviranomaisille säädettyjen toimivaltuuksien käyttöä.

Sisäministeriö pitää myönteisenä, että ehdotettujen 1 ja 2 kohtien mukaiset asiat keskitetään samalle laillisuusvalvojalle. Yhdenmukaisen käytännön ja erityisen asiantuntemuksen kehittymistä tukee se, että yksi taho käsittelee kaikki viranomaisten samankaltaiset asiat.

Maahanmuuton toimiala

Tehtävienjakolaissa ehdotetaan nimenomaisesti mainittavaksi eduskunnan oikeusasiamiehen eritystehtävä asioissa, jotka koskevat kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (SopS 93/2014) 3 artiklassa tarkoitettulle kansalliselle valvontaelimelle kuuluvia tehtäviä. Kyse on kansainväliseen sopimukseen perustuvasta tehtävästä, joka jo nykyisin kuuluu oikeusasiamiehelle. Oikeusasiamiehelle keskitettäisiin suljettuihin laitoksiin kohdistuvan valvonnan lisäksi muidenkin henkilön itsemääräämisoikeuteen ja toimintavapautteen kohdistuvien rajoitusten toimeenpanon valvonta. Valvottavan toiminnan kohde on muotoiltu ehdotuksessa siten, ettei tehtävienjakoa ole tarpeen muuttaa, kun säädetään uusista rajoituksista. Ulkomaalaislaissa (301/2004) on säännöksiä ulkomaalaisiin kohdistettavista turvaamistoimista, joihin kuuluvat muun muassa säilöön ottaminen, asumisvelvollisuus ja ilmoittautumisvelvollisuus.

On perusteltua, että eduskunnan oikeusasiamiehelle kuuluisivat ehdotetun tavoin laajemmin itsemääräämisoikeuden rajoittamisen kohteiden oikeuksien valvonta.

Oikeusasiamiehelle kuuluisi esityksen mukaan myös turvapaikanhakijoiden oikeuksien valvonta, mikä on esityksessä mainittu lasten, vammaisten henkilöiden ja vanhusten oikeuksien valvonnan yhteydessä. Esityksen mukaan turvapaikanhakijoiden voidaan katsoa olevan turvapaikkaprosessin eri vaiheissa usein heikossa asemassa. Näiden ryhmien asemaan liittyvien laillisuusvalvon-

ta-asioiden nykyisen jakautumisen katsotaan antavan oikeusasiamiehen kanslialle paremmat mahdollisuudet jatkaa tämän alan valvontaa ja sen kehittämistä. Myös YK:n yleissopimukseen perustuvat erityistehtävät mm. vapautensa menettäneiden henkilöiden oikeuksien valvonnassa ovat osaltaan ohjanneet oikeusasiamiehen toimintaa enenevässä määrin muutoinkin haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien toteutumisen valvontaan. Turvapaikanhakijoiden oikeuksien toteutumisen valvonnan katsotaan esityksessä käsiteltävän myös turvapaikanhakijoiden vastaanoton.

Sisäministeriö pitää myönteisenä turvapaikanhakijoiden oikeuksien toteutumisen valvonnan keskittämistä oikeusasiamiehelle.

Suojelupoliisin toimiala

Esitysluonnoksen mukaan salaista tiedonhankintaa, salaisia pakkokeinoja, siivittiedustelua, sotilastiedustelua ja tiedustelutoiminnan laillisuusvalvontaa valvoisi ensisijaisesti eduskunnan oikeusasiamies.

Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, ettei ehdotus estäisi hyödyntämästä oikeuskanslerille hallitusvalvonnan valvonnassa muodostuvaa näkökulmaa tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnan kohdentamisessa ja kattavuuden varmistamisessa. Oikeuskansleri voisi valvoa esimerkiksi tiedustelutoiminnan strategista tasoa. Myös salaista tiedonhankintaa ja tiedustelutoimintaa koskaan lainsäädäntöön kohdistuvaa oikeuskanslerin säädösvalvontaa on pidettävä tärkeänä muun ohella turvallisuusviranomaisten tiedonhankinta- ja tiedustelutoimivaltuuksien tulevan kehittämisen näkökulmasta. Lisäksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kysymyksiä voidaan pitää keskeisinä salaisten tiedonhankintakeinojen ja tiedustelumenetelmien käytön valvonnassa erityisesti siksi, että mainittuja keinoja ja menetelmiä koskevat lupakäsittelyt tuomioistuimessa eivät tyypillisesti perustu kaksiasianosaissuhteeseen. Siten oikeuskanslerin harjoittaman tuomioistuinten ja asianajajien valvonnan tuottamia näkökulmia olisi vastaisuudessaakin tarkoituksenmukaista hyödyntää myös salaisen tiedonhankinnan ja tiedustelutoiminnan valvonnassa.

Sisäministeriöllä ei ole asiassa lausuttavaa Suojelupoliisin toimialan osalta.

Poliisin toimiala

Poliisiasioihin kohdistuvan valvonnan osalta ylimpien laillisuusvalvojen tehtävien jakoon ei esitetä muutosta. Esitysluonnoksessa todetaan, että poliisiasioilla on poliisin tehtävien moninaisuuden vuoksi yhtymäkohtia moniin muihin laillisuusvalvonta-asioihin, ja poliisi on ylipäätään niin keskeinen laillisuusvalvonnan kohde, että sen valvonnan keskittäminen toiselle laillisuusvalvojalle saattaisi kaventaa poliisin kohdistuvan valvonnan näkökulmaa ja myös heikentää poliisiasioista luopuvan laillisuusvalvojan toiminnan pohjaa. Sen vuoksi ei ehdoteta, että poliisi viranomaisena osoitettaisiin jommankumman laillisuusvalvojan valvottavaksi.

Sisäministeriöllä ei ole asiassa lausuttavaa poliisin toimialan osalta.

Pelastus- ja hätäkeskustoiminta sekä siviilikriisinhallinta

Sisäministeriössä ei ole asiassa lausuttavaa pelastus- ja hätäkeskustoiminnan tai siviilikriisinhallinnan näkökulmasta. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia ylimpien laillisuusvalvojen toimivallanjakoon tältä osin.

Muuta

Teknisluonteisena huomiona todetaan, että Rajavartiolaitos kirjoitetaan isolla alkukirjaimella.

Kansliapäällikkö

Kirsi Pimiä

Johtava asiantuntija

Hanne Huvila

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Sisäministeriö 22.12.2020 klo 13:05. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.

Tiedoksi

Sisäministeri Ohisalo
Valtiosihteeri Parviainen
Erityisavustajat Kerman ja Laaksonen